

RESUMÉ

Det æstetiske i design

En diskussion af æstetikbegrebets historiske rolle og aktuelle status i designlitteraturen med henblik på en identifikation af mulige afsæt for en fornyet designfaglig æstetikdiskussion

Afhandlingen undersøger det paradoks, at begrebet det æstetiske i designfaget på den ene side optræder som hyppigt anvendt begreb og opfattes som essentielt for legitimeringen af designs designhed, men samtidig på den anden side i designlitteraturen ikke anses som et afgørende argument for designskabelse.

En motivation for afhandlingen er fraværet af en specifik designfaglig diskussion om æstetikbegrebet, der synes mærkværdig af flere årsager. For det første, på grund af den øgede opmærksomhed i disse år på det æstetiske inden for andre fagområder som f.eks. økonomi og kognitionsvidenskab, samtidig med at der er stor interesse for design som en metode, andre fagdiscipliner kan lære af, bl.a. i forbindelse med innovationsudvikling, men i en form, hvor det æstetiske ikke figurerer. Og for det andet fordi designprofessionen i disse står over for at måtte redefinere sine egne kernekompetencer på grund af de ændrede vilkår, branchen møder som konsekvens af bevægelsen fra et postindustrielt til et videns- og informationssamfund. Afhandlingen har først og fremmest et historiografisk formål og udforsker og diskuterer de eksisterende opfattelser af det æstetiske i designhistorielitteraturen, som de optræder i designhistorien og hos de forskellige positioner inden for designmetode- og designteoriforskningen. Endvidere bidrager afhandlingen med en diskussion af de konsekvenser, der kan ses affødt af de dominerende æstetiskopfattelser i faget og den manglende diskussion i litteraturen, ligesom den også foreslår afsæt for en ny æstetikdiskussion i faget.

Projektet undersøger det æstetiske i design inden for disciplinen industriel produktdesign og opererer med en forståelse af designprodukter ud fra et holistisk kulturanalytisk blik på design, hvor produktions-, distributions- og forbrugsdimensionen inkorporeres i en samlet forståelse af objektet. Videnskabsteoretisk er det primære fodfæste den humanistisk og kulturelt orienterede designforskning, men indkredsningen og diskussionen af begrebet inddrager også indsigter fra den kognitivt funderede designteori, emotionelle designstudier samt teorier og begreber fra filosofien og designprofessionslitteraturen. Epistemologisk set er projektet hermeneutisk og opererer med en inkluderende filosofisk-fænomenologisk forståelse af det æstetiske, hvilket betyder, at det æstetiske i afhandlingen hverken anses for at være rent subjekt-orienteret eller rent objekt-orienteret, dvs. at det æstetiske både kan være en egenskab ved objektet og en erfaring, der opstår i mødet mellem subjekt og objekt.

I sin teoretiske diskussion og begrebsudredning er litteraturen geografisk afgrænset til primært den angloamerikanske designlitteratur, og projektet er især henvendt til den omstillingsproces, som akademiseringen af designuddannelserne i disse år medfører.

Afhandlingen går teseafprøvende til værks og tager udgangspunkt i følgende hovedspørgsmål: For det første, hvad er begrundelserne for, at begrebet er svært at identificere og argumentere for i designfaget? For det andet, hvordan er de forskellige forståelser af æstetikbegrebet knyttet til de forskellige fagligheder til stede i designfaget og hvilken betydning har det haft for en manglende entydig forståelse af begrebet i faget? For det tredje, hvordan og hvor tæt er relationen mellem de forskellige æstetikopfattelser og designforståelser? Og for det fjerde, hvis en ny fagdiskussion om det æstetiske er relevant for designfaget, hvor bør den så tage sit afsæt? Endelig, for det femte, vil nye formuleringer om det æstetiske, bl.a. fra filosofien, kunne være relevante for en sådan ny diskussion?

Efter det første introducerende kapitel diskuterer kapitel 2 æstetikbegrebet ud fra en filosofisk forståelse, herunder dels betydningen af alliancen mellem kunstfilosofien og æstetikbegrebet og dels, hvordan filosofiske opfattelser af det æstetiske som en erfaring er blevet relateret til design, og hvordan de kan bidrage. Kapitel 3 diskuterer kulturteoriens håndtering af det æstetiske i betydningen æstetisering med henblik på senere at evaluere denne opfattelses betydning i designlitteraturen. I kapitel 4 diskuteres og vurderes designhistoriens anvendelse af og forhold til begrebet. Der tages udgangspunkt i modernismens og moderniseringens betydning for relationen mellem æstetik og design. Det vurderes her, at alliancen mellem kunst og æstetik har haft betydning for det æstetiskes rolle og position i den designhistoriske litteratur. Kapitel 5 ser på den rolle og status, designmetoderne og -teoriene har ladet det æstetiske indtage. Et særligt fokus i kapitlet er, at design som fag er en heterogen disciplin, og at de forskellige fagtraditioners videnskabelige udgangspunkter påvirker forståelserne af det æstetiske og den rolle, det tildeles som en motivation for design.

Kapitel 6 syntetiserer og kondenserer de forrige kapitlers diskussioner og konkluderer bl.a., at det æstetiske i designfaget fungerer som synonym for flere andre kernefaglige begreber, som identificeres og oplistes. Dernæst vurderes det, at æstetikbegrebet i faget har tre forskellige funktionsmåder: Det fungerer som deskriptiv term, som kvalificerende (normativ) term og som legitimerende for fagligheden. Kapitlet argumenterer endvidere for, at der eksisterer forskellige æstetikforståelser i faget, som ikke alle er lige ekspliciterede, og at de forskellige forståelser må anses for at være tæt knyttet til og foranlediget af de fagdiscipliner, der er på spil i faget. Det vurderes endvidere, at der er tydelig sammenhæng mellem æstetikforståelser i designlitteraturen og designopfattelser, dvs. at æstetikforståelserne er tæt forbundet med de forskellige motivationer, der ligger til grund for designet, de steder, designobjektet henter sin anerkendelse, og hvilke præmisser den valideres på. Det udforskes bl.a., hvordan de oprindelige fagdiscipliner i designfaget, dvs. kunst og kunsthåndværk, samt ingeniørvidenskaben, men også etiske idealer og indstillinger til design i et forbrugssamfund har haft afgørende betydning for forståelserne af begrebet. Afhandlingen identificerer på den baggrund seks forskellige æstetikforståelser i designlitteraturen: klassisk kunstæstetik, kritisk "akademisk" æstetik, elitær æstetisering, æstetisering, funktionsæstetik og altruistisk æstetik. Disse forståelser præsenteres i en foreslået model over æstetikforståelser og det diskuteres hvordan disse forskellige æstetikforståelser og motivationer er med til at fremme og kanonisere forskellige typer af design: Intellektuel design, Anonym design, Altruistisk design og Kommerciel design. I denne diskussion berører afhandlingen bl.a., hvordan det æstetiske i designfaget i høj grad er bundet til forskellige kunstæstetiske opfattelser, samt det anstrengte forhold, designfagets kernelitteratur har til markedsøkonomiske motivationer.

I kapitel 7 argumenterer afhandlingen for, at det æstetiske på trods af sine mangfoldige betydninger har en særlig udsigelseskraft som syntetiserende begreb, og at der bør indledes en ny designfaglig diskussion om det æstetiske som et kernebegreb for faget. Filosofiske forståelser af det æstetiske som en erfaring, emotionelle designteorier samt kognitionsteoretiske vinkler anbefales her som udgangspunkter for diskussionen, og der fremsættes forslag til centrale områder, hvor denne diskussion kan begynde. Særligt fremhæves det, på baggrund af begrebets fravær i professionslitteraturen og i den nye Design Thinking-litteratur, at et afgørende udgangspunkt for en ny designfaglig forståelse af æstetikbegrebet bør være en professionsdiskussion om det æstetiske som en designfaglig kernekompetence.

Keywords: æstetik, design, designteori, designmetode, designhistorie, designkompetence